

armad ležeče na tem, da se te bolezni ne zanesejo med njih lastne čete, s čemer bi bila zmanjšana njihova delovalna sila. Vzlic temu pa vendar ni izključena možnost, da se bolezni zanesejo tudi k nam. Tu mislim posebno na vjetnike, ker so našim četam prekinjek cepljene kože in je naša sanitetna služba v vojski izborna organizirana. Pri tem pa je važno, da ujetniki, preden prihajajo k nam, absolvirajo dobro inkubacije. Vzlic temu se pripravljajo intenzivne odredbe v prepredenju širjenja infekcijskih bolezni. Te priprave se sicer otežujejo s tem, da je znatno število zdravnikov odšlo v vojno službo. Bojazni pred širjenjem epidemskih bolezni — tudi če bi se zanesle k nam — niso tako velike, ker so se od leta 1866, ko je razsajala pri nas kolera, ki je zahtevala mnogo žrtev, razmere izboljšale nam v prilogo. Pred vsem je rasla inteligentnost in ni ga boljšega sredstva proti infekcijskim boleznim, nego visoka stopnja civilizacije. Razentega se je izboljšalo naše sanitetstvo, tako da je širjenje kolere v Pragi izključeno. Edino glede severne Češke ima dr. Kulkavy bojazni, ker tam še ni prodrlo cepljenje koz in kjer bi lahko nastala epidemija koz. Dr. Kulkavy pozivlja občinstvo, naj ima trdno zaupanje v sanitetne organe, in če stori vsakdo v tem pogledu svojo dolžnost, potem je izključeno, da bi se tudi za vojne širile infekcijske bolezni.

VOJNA PRAVILA.

Po dolgih bojih med posameznimi državami so se končno vendar pripoznala ta vojna pravila:

Bojišče je vse ozemlje vojskujočih se držav, kolonije in napol svobodne države. Izvzeti so le nevtralizirani kraji in ozemlja. Nevtralizirani so: Dunav od Braje do izliva, dalje reki Kongo in Nil v Afriki, pokrajini Faucigny in Chablais na Savojem, Sueški in Panamski prekop in hiše, kjer je »Rdeči križ«.

Vojevati se smejo le organizirani vojniki. Civil. prebivalstvo se ne sme preganjati. Udeležba civilnega prebivalstva pri bojevanju je nedopustna.

Parlamentarij so nedotakljivi. Le če se jim dokaže, da izrabljajo svojo nalogo v pozvedovalne namene, se smejo kaznovati. Znamenje osebe, ki se pogajajo s sovražnikom, je bela zastava, ki jo spremlja običajno trobentač ali bobnar. Parlamentarij ni treba sprejeti.

Špijon zapade prekomu sodu in je po kratkem sodnem postopanju ustreljen. Sodnik more biti v tem slučaju vsak vojaški poveljnik. Ločiti pa je treba od špijona pozvedovalca, to je onega, ki javno, v uniformi ali v aeroplanu pozvedujejo o namerah sovražnika. Če se te ujame, so vojni ujetniki in se jih ne sme kaznovati.

Vojna sredstva. Haška konferenca je prepovedala: 1. uporabo strupa in zastrupljenega orožja; 2. neprijatelja zavrtno ubiti ali raniti; 3. ubiti ali raniti sovražnika, ki se je vdal ali ki se ne more braniti; 4. izjavo, da se ne bo nikomur prizanašalo; 5. zlorabo znakov in zastav neprijateljevih, bele in pa zastave »Rdečega križa«; 6. prepovedano je siliti državljane neprijateljske države, da se udeležijo na direktni ali indirektni način vojne proti tej državi; 7. prepovedano je brez nujne potrebe poškodovati ali vzeti imetje neprijateljevim podanikom.

Osobito je prepovedano rabiti takozvane dum-dum kroglice, to je take, ki se v človeškem telesu deformirajo ter povzročijo posebno boleštne in nevarne rane.

Oblegati in obstreljevati se smejo le trdnjave ter ona mesta, kraji, poslopja, ki se branijo. Obstreljujoči ima dolžnost, da

po možnosti prizanaša poslopjem, ki so namenjena službi božji, znanstvu, umetnosti ali humanitarnosti, osobito pa bolnišnicam. Oblegani morajo v to svrhu izobesiti na dotičnih poslopih primerna znamenja (bele zastave i. p.).

V zavzetem mestu pleniti, je strogo prepovedano.

Vojni ujetniki uživajo v modernih časih posebne pravice. Ujetništvo jim ne sme škoditi niti na življenju, niti na zdravju in imetju. Za poizkušeno ali izvršen beg ne smejo biti kaznovani. Ako se jih proti častni besedi odpusti v domovino, potem niso le sami dolžni se vzdrževati vsakih nadaljnjih sovražnosti proti odpustivšemu jih neprijatelju, temveč tudi njihova država je dolžna, da jih k nadaljni vojni službi proti dotičnemu neprijatelju ne sili.

V neprijateljevo deželo prodirajoča armada si pridobi z zasedanjem (okupacijo) sovražnega teritorija posebne pravice.

Prava oblasti, oziroma gosposke preidejo v njene roke, prebivalstvo ji dolguje poslušnost, ne pa zvestobe in okupacijske oblasti nimajo pravice zahtevati od prebivalstva zasedene dežele takih služb, ki jih je smatrati za neprijateljske napram lastni domovini. Okupacijska armada sme pobirati seveda tekoče davke, nalagati kontribucije (posebne denarne varščine) in izvrševati rekvizicije (davščine v naturah). Polastiti se sme tudi v javnih blaginjah zasedene pokrajine se nahajajočega državnega denarja neprijateljevega in, vkolikor je to potrebno ali koristno, tudi drugega neprijateljevega državnega imetja. Privatna last pa je v vojni na kopnem (drugače je to v vojni na morju) principialno nedotakljiva.

Kadar je **premirje**, tedaj so prepovedane vse direktne sovražne operacije. Dovoljeno pa je, tekotem premirju pomnožiti svojo armado, jo izpopolniti ter preskrbeti vse potrebno za njeno aprovizacijo. Premirje konča, ko potече dogovorjen rok, ali da se premirje odpove. Končno konča tudi premirje, če ga nasilno krši eden nasprotnikov.

Poveljniki vojskujočih držav imajo pravico sklepati posebne vojne dogovore. **MADŽARI IN DRUGE NARODNOSTI NA OGRSKEM.**

Živimo v času največjih bojov, kar jih je kdaj imelo avstrijsko cesarstvo. Boj je to, pri katerem je treba zbrati vse moči. Z zvestobo, ki je sovražnike naše monarhije močno začudila, so se vsi narodi zbrali okrog cesarske zastave in šli v boj. Madžari znajo to dobro ceniti in pohitili so, da nemadžarskim narodnostim vsaj v skromni meri pokažejo svojo hvaležnost. Naučni minister Jankovič je sedaj sredi vojne in ob urah najhujše napetosti izdal naredbo, s katero se ureja ljudsko-šolski pouk v jezikovnem oziru. Zaukazal je, da se na državnih ljudskih šolah za nemadžarske otroke uvede v prvih dveh šolskih letih njih **materni jezik kot učni jezik**, v drugih dveh letih pa naj bo dotični jezik pomožni jezik pri pouku v madžarščini. To je sicer malo, ali nekaj je vendar nekaj začetek, iz katerega se utegne v mirnejših časih kaj več razviti, in vsekako dokaz, da izkušna ogrska vlada celo v vojnem času pospešiti sporazumljenje med narodi, zavedajoč se pač, da sloni moč države na sporazumljenih narodih, ki jih družijo ena misel.

JUNAŠTVO NAŠE ČRNE VOJSKE.

Z Dunaja poroča korespondenč. urad: Več poročil z bojišča je slavlilo junaštvo naših črnovojnikov. »Wiener Ztg.« poroča, da je cesar že dovolil, da se smejo poleg črne vojske tudi tirolska in predarlška črna vojska in tirolski deželni strelci uporabljati izven države. Med junaškimi črnovojniki je tudi mnogo učiteljev.

O začetku šol.

»Wiener Zeitung« piše: Od merodajne strani poročajo, da šolski pouk v Avstriji ne bo zaradi vojne prekinjen. Na ljudskih in meščanskih šolah se bo pouk začel ob normalnem času. V mestih, kjer okoliščine ne dopuščajo, da bi se vršil pouk na vseh ljudskih šolah, se bo uvedla v posameznih poslopih dopoldanska in popoldanska šola. Tudi srednje šole se bodo pričele ob normalnem času, kjer pa okolnosti tega ne bodo dopustile, se bo pouk za nekaj časa odložil. — Naučni minister je ukazal, da se otvorijo ljudske in meščanske šole kakor vsako leto tudi letos 15. septembra.

Uradno se razglša, da stoji naučna uprava načeloma na stališču, da zahteva resnoba časa, naj se ljudski pouk in ljudska vzgoja ne omeji vzlic vojni, dasi je mnogo učiteljev pri vojakih in mnogo šolskih poslopih porabljenih za druge namene. Vlada hoče, naj se pouk začne ob navadnem terminu, če to okoliščine le kolikaj dopuste, zlasti na ljudskih šolah. V takih krajih, ki leže daleč od bojišča, bo zlasti z uporabo ženskih ljudskih učnih oseb to lahko mogoče. Podobno se bo postopalo s srednjimi šolami; po potrebi se bo učni načrt skrajšal. Preskrbelo se bo tudi, da dijaki, ki služijo pri vojakih, od tega v učnem oziru ne bodo imeli škode.

Deželni odbor Kranjski je nasvetoval deželnemu šolskemu svetu, da se naj prične šolski pouk po mestih in industrijskih krajih redno, na deželi pa s 1. novembrom, ker bodo kmetje rabili otroke za poljska dela.

Kakor poroča graška »Montagsz.«, je zahtevalo naučno ministrstvo izjave o pričetku šolskega leta na Štajerskem. Odločitev sicer še ni padla, vendar pa je upati, da se bo začel pouk na graških ljudskih in meščanskih šolah že 16. sept., najkasneje 1. oktobra. Na srednjih šolah se bo pričelo s poukom 1. decembra ali pa šele z Novim letom. Samo po sebi umevno je, da se bo začel pouk po ljudskih šolah na deželi gotovo ob istem času kakor v Gradcu.

Redni pouk na gimnazijah v Ljubljani se prične dne 16. t. m. Pouk bo skupen za I. in II. državno gimnazijo v poslopiju I. državne gimnazije. Za dijake enega zavoda bo pouk dopoldne, za dijake drugega zavoda pa popoldne.

C. kr. okrajni šolski svet v Tolminu je sklenil zaradi izrednih razmer, nastalih zaradi vojne, odložiti pričetek šolskega leta 1914/15 na nedoločen čas, ki se svoječasno naznani.

Kakor naučni minister glede srednjih šol, tako odreja tudi minister za javna dela, da se prične pouk na državnih obrtnih šolah ob določenem rednem terminu. Res se stavi tem intencijam nasproti v posameznih slučajih težkoče, ki imajo svoj vir v posebnostih obrtnega pouka. Zato bo na posameznih šolah na mestu individualno postopanje, odgovarjajoče obstoječim razmeram. Začasno sistiranje pouka bo najbrže potrebno samo na nekaterih zavodih.

Pouk na Terezijanski akademiji na Dunaju se bo pričel ob navadnem času.

Uradni list »Osservatore Triestino« poroča dne 2. septembra, da zaradi od-

redb c. kr. naučnega ministrstva začne vse šole pouk kot navadno, t. j. 16. septembra, bodisi ljudske, meščanske, gimnazije, realka in učiteljska.

Na c. kr. moškem učiteljsku v Gorici se pouk po novi odredbi predstojnih oblasti vendarle prične ob predpisanem času, t. j. dne 16. septembra t. l.

Na c. kr. ženskem učiteljsku v Gorici in z njim združeni ženski in deški vadnici se otvori šolski pouk redno. Vpisovanje je 16. in 17. t. m. od 8.—12. Ponavljalni izpiti se vršijo ta dva dneva od 3.—6. 18. je začetna sv. maša in 19. se prične redni pouk.

Za začetek šolskega pouka v šolskem letu 1914/15 na ljubljanskih srednjih šolah in na c. kr. moškem in ženskem učiteljsku v Ljubljani je določil c. kr. deželni šolski svet nastopno odredilo: 15. septembra: Vpisovanje učencev, ki žele nanovo vstopiti v prvi razred. Isti dan se morajo oglasiti vsi učenci, ki imajo dodatne in ponavljalne izkušnje. 16. in 17. septembra: Sprejemne, dodatne in ponavljalne izkušnje. 18. septembra: Vpisovanje učencev, ki so že doslej obiskovali te zavode. 19. septembra: Slovesna sv. maša. 21. septembra se začne redni pouk. — Natančnejša obvestila dajo ravnateljstva posameznih zavodov. — Po srednjih šolah izven Ljubljane se začne šolsko leto točno tistega dne, ki je imenovan v zadnjem izvestju dotičnega zavoda. Istočasno se prične tudi druge srednje šole na Kranjskem.

Ministrstvo za javna dela letos ne bo izplačevalo nobenih subvencij za obrtno-nadaljevalne šole. Ker bodo subvencije bržkone ustavili tudi lokalni faktorji, teh šol letos ne bo, vsaj v dosedanjem obsegu ne. Učitelji izgube na ta način postranski zaslužek, da bo življenje še težje. Nekateri še doslej niso dobili v lanskem šolskem letu zasluženih nagrad. Naj se jim vsaj te izplača!

Komur ne ugaia zrnata kava, temu se priporoča Kathreinerjeva Kneippova sladna kava.

Kathreinerjeva je zdravju popolnoma neškodljiva ter ima pri tem popolni okus zrnate kave.

Pri nakupu je paziti na dobro saprto higijenično zavejino s sliko župnika Kneippa. — Odprto, natehtano blago ni nikoli pristni Kathreiner.

Novi papež.

Dne 3. t. m. je bil kardinal Jakob della Chiesa izvoljen za papeža. Novi papež si je izbral ime Benedikt XV.

Novoizvoljeni papež je bil rojen dne 21. oktobra l. 1853 v Genovi. Studiral je

Navodila k Widrovi knjigi „Moje prvo berilo“.

I. Preteklo šolsko leto smo uvedli na naši šoli v vseh treh I. razredih K. Widrovo Berilo ter dosegli izvrstne uspehe v čitanju. Tekom leta sem se pa parkrat prepričala, da ni vsem jasno, kako bi izvajali glasnike iz nekaterih slik. Tako n. pr. je imel nekdo pomislek, kako bi izvajal iz vlaka glas »u«; iz božičnega drevesca »a« itd. Ker se bliža novo šolsko leto, zato vam pošiljam pesemce in formulirane stavke, ki sem jih izvajala iz slik in ki so učenkam nudile mnogo veselja.

Koder sem mogla, sem uporabila značne pesemce, koder pa to ni šlo, sem priredila nove na podlagi slik. Pripomniti moram tudi, da smo imeli vse slike k črkam povečane za uporabo pri izvajanju; sicer pa so prav tako primitivno in z istimi barvami slikane kakor v berilu. Tudi stenske table za vaje v čitanju smo si same sestavile za vsako črko sproti na veliki močni lepenki.

Obenem prosim vse tovarišice in tovariše, ki rabijo ali so rabili to knjigo, naj pošljejo svoje priprave. Iz vsega poslanega

gradiva si bo vsak lahko izbral najboljši in s tem dosegel izvrstne uspehe; obenem si pa prihranil marsikako urico pripravljanja.

i.

Ida z vrčem po vodo hiti, vrč se razbije, Ida joče: i, i, i.

V knjigi je možiček, majhen ko črviček, črno čepico ima, a nikomur je ne da. Če jo izgubi, glasno joče: i, i, i.

u.

Vlak vriska u, u, u, mi se peljemo domu.

Odprt na vrh, zaprt na dnu, vedno kliče u, u, u.

e.

Konjička v dir hita, vozniku to ni všeč, boji se, da prevrne vseh naloženih vreč:

Toda bolezen ga ni zapustila — bil je bolan na ledvicih — in letos spomladi se je ponovila in podvojila. Stopilo mu je v noge, in kri je začela silno pešati in slabeti. Komaj je prestopal, toda v šolo je hodil vseeno z nogami polnimi bolečin. Pri vsakem koraku ga je zbolelo — ampak v šolo je šel. Vedel je, da se njegova truda in trpljenja polna pot bliža koncu — toda nikomur ni omenil o tem, niti nam domačinom. Trpel je molče, junaško, brez tožb in brez vzdihov. In če smo ga vprašali, če hoče zdravnika, je odgovoril: »Ah, ne, saj nisem bolan!« Ta njegova mogočna notranja moč! Še zadnji dan pred smrtjo, še kakih šest ur pred koncem je rekel s težavo in s prikritim trpljenjem, da mu nič ni. Samo, da ne bi trpeli mi, njegova družina. Kje dobiti tako moč!?

Zbrali smo se krog njega. Pogledal nas je, svojo družino. Tega pogleda ne pozabim nikdar. Toliko ljubezni je bilo v njem in obenem toliko obupa. »Da vas moram zapustiti! Da vas moram zapustiti!« so govorile njegove oči. Tatisnil jih je polagoma, in izpod zaprtih vejc sta se potočili dve svetli, grenki solzi — — —

Še nekaj o rajnega značaju. Bil je miren, tih in močan, tako da so po pravici pravili njegovi prijatelji: »On je kakor

skala!« Res, bil je kakor skala, toda v prsih je imel srce, o bože, kako srce! Ravnal se je po izreku Tolstega: Osrečuj in srečen boš sam.

V politiko se ni mešal, v ospredje se ni silil nikoli. Bil je član »Litijanskega učiteljskega društva« — to je bilo vse. Sovražnika ni imel nobenega.

Pred vsem pa je bil — naš oče!

In 29. avgusta smo ga pokopali. Ob grobu se je zbrala njegova družina, njegovi šolski otroci, njegovi prijatelji in znanci. Solnce je sijalo mirno, nekako toplo, zvonovi so zvonili žalostno, prežalostno, kakor bi vedeli, da zvonijo možu poštenjaku, ki se je trudil celih petindvajset let v njih fari, ki je učil žalsko šolsko mladež že v drugem rodu in katerega trnjeva pot na polju mladinske izobrazbe je bila dolga 34 let! Prijatelj blagega pokojnika, nadučitelj g. Bezeljak iz Vač, je govoril ob grobu, za kar naj mu bo na tem mestu izrečena najiskrenejša zahvala.

Na črno krsto tam v grobu pa so padale z votlim bobnenjem debele grude prsti, in šele tačas sem natanko in razločno razumel župančičevo pesem »Grobovi tulijo!«

Ah, kako kruto si, življenje! Stanko Svetina.

